

Activiteiten overheid op weegschaal economie

van de Klundert, T.C.M.J.

Published in:
Economisch-statistische berichten

Publication date:
1970

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
van de Klundert, T. C. M. J. (1970). Activiteiten overheid op weegschaal economie. *Economisch-statistische berichten*, 55, 3.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Activiteiten overheid op weegschaal economie

De visie op de rol van de overheid in het economisch leven is, zoals bekend, in de loop van de tijd aanzienlijk gewijzigd. Het tijdperk waarin de overheidsbemoediging werd geminimaliseerd ligt al weer ver achter ons. De depressie in de jaren dertig en de tweede wereldoorlog hebben tot een flinke vergroting van het collectieve beslag op de nationale middelen geleid. Deze ontwikkeling werd gerationaliseerd in de stelling, dat de overheid de gaten moet opvullen, die de particuliere bestedingen slaan. Het doet daarbij niet veel terzake wat de overheid presteert, als de kringloop maar in evenwicht blijft. Nu de stabiliteit in vergelijking met vroegere perioden, afgezien van milde schommelingen, definitief verzekerd lijkt en de belastingschroef knelt, ontstaat de drang de uitgaven van de overheid meer kritisch te bezien. De oprichting van een instituut voor onderzoek op dit gebied, het recente verzoek van het Ministerie van Sociale Zaken aan het Economisch Instituut Tilburg (EIT) om de toepassingsmogelijkheden van de „cost-benefit analysis” na te gaan en de ontwikkelingen binnen het vak „Openbare financiën” zijn duidelijke tekenen aan de wand.

De afweging van kosten en opbrengsten is voor de ondernemer niet alleen een normale, maar in beginsel ook een eenvoudige zaak. Kosten en opbrengsten zijn in geld te meten en verschijnselen die op een gelijke noemer zijn teruggebracht kunnen worden opgeteld en afgetrokken. Overheidsactiviteiten daarentegen kunnen wel op hun kostenaspect worden bezien, maar de evaluatie van opbrengsten is een uiterst moeilijk vraagstuk. Problemen zijn er echter om opgelost te worden.

Inventieve geesten hebben dan ook technieken ontwikkeld, die de geldelijke waardering van niet via de markt te distribueren goederen en diensten mogelijk moeten maken.

De basisgedachte is langs indirecte weg na te gaan wat deze goederen op de markt zouden hebben opgebracht als de technische beperkingen, die verspreiding via dit mechanisme in de weg staan, zouden zijn opgeheven. Dit kan op twee manieren. Voor zover de collectieve goederen een investeringskarakter hebben kan men nagaan hoeveel extra eindprodukt wordt verkregen bij een marginale uitbreiding van de overheidsvoorziening. Naarmate het consumptief aspect van de voorziening domineert wordt deze methode echter problematisch.

Bij een evaluatie van de betekenis van de gezondheidszorg — om een voorbeeld te geven — kan men natuurlijk het extra inkomen door geringere absentie als opbrengst aanmerken. Maximalisatie van het verschil tussen opbrengsten en kosten zou dan tot de conclusie leiden ouden van dagen en niet werkende vrouwen maar te vergeten. Het voorbeeld is natuurlijk extreem, maar het houdt wel de waarschuwing in concrete toepassingen van de kosten-baten analyse met enige scepsis te bezien.

Bij een tweede methode van evaluatie gaat men na of het beoogde doel op een andere wijze met minder kosten te bereiken is. Het kostenverschil wordt dan als maatstaf beschouwd voor de prijs, die de individuen voor de publieke dienst wensen te betalen. Deze methode stuit vooral op praktische bezwaren. Alternatieven zijn niet altijd even gemakkelijk op te sporen en

departementen zijn doorgaans niet geneigd mogelijkheden in de beschouwing te betrekken, die zij niet zelf kunnen verwezenlijken.

Belangrijker dan de hierboven genoemde bezwaren is de kritiek op het principiële uitgangspunt, dat aan de gedachtengang ten grondslag ligt. Verondersteld wordt namelijk, dat de bestaande individuele preferenties maatgevend zijn voor wenselijkheid van de collectieve voorzieningen. Dit impliceert, dat aan de overheid geen onafhankelijke rol wordt toegekend. Anders gezegd, de collectieve voorkeur is de optelsom van individuele preferenties. Een standpunt, dat waarschijnlijk door sociologen en politicologen zal worden bestreden. Afgezien hiervan kan deze opvatting ook vanuit de welvaarts-economie worden aangevochten. De voor de hand liggende interdependentie van nutsfuncties levert namelijk op zich al onoverkomelijke moeilijkheden op.

Er is echter nog een ander aspect. De traditionele economie is a-historisch georiënteerd. Bestedingsgewoonten en wensen zijn daarentegen cultuurgebonden. Marcuse c.s. hebben dit aspect — met de emotionaliteit klaarblijkelijk verbonden aan een dialectische benadering — opnieuw voor het voetlicht gebracht. Een aantal economen heeft hieraan een welles-nietes spelletje verbonden over de invloed van de reclame, dat *au fond* pover aandoet. Voor de historische betrekkelijkheid van de vigerende verlangens pleiten desondanks heel wat gegevens. De wenselijkheid van een verdere uitbouw of inkrimping van de publieke sector kan daarom niet zonder meer aan de individuele preferenties worden afgemeten.

Uit deze negatief uitvallende beschouwing over de merites van de kosten-baten analyse mag niet de conclusie worden getrokken, dat overheidsactiviteiten vrijgesteld zijn van kritiek. Integendeel, bezinning op het gebruik van de nationale middelen door overheid en particulieren blijft een urgente zaak, maar dit moet dan wel goed worden aangepakt.

Th. van de Klundert